

Ken het rendement...

Een enorme winst voor kinderen, opvoeders én gemeenschap

Paul Nota

alert[4]you

Voor extra opvoedexpertise in de kinderopvang

Alert4you heeft gezocht naar manieren om gewone alledaagse voorzieningen voor jonge kinderen beter, zo niet excellent te maken. Voor alle kinderen en dus ook voor kinderen die net iets anders of iets meer nodig hebben om goed op te groeien. Zodat deze kinderen en hun ouders gewoon in hun eigen omgeving een steuntje in de rug krijgen. Als werkers in de kinderopvang of onderwijsgevendenden wat extra opvoedexpertise van de jeugdzorg binnen handbereik hebben is er heel veel mogelijk in het gewone alledaagse leven van kinderen en in de gewone voorzieningen waarin ze leven. Alert4you heeft belangrijke oplossingen gevonden. Waaronder de kracht van 'samen werken op de werkvloer' en 'zorg onder handbereik hebben'. Het liefst in één team. Dat blijkt te werken.

Dat is een enorme winst voor die kinderen, hun opvoeders en de gemeenschap. Voor de kinderen vanzelfsprekend omdat ze bij hun vriendjes uit de buurt blijven, in hun kinderopvang of hun school blijven en niet apart komen te zitten. De opvoeders zijn opgelucht omdat hun kind het goed doet. Medewerkers in kinderopvang en onderwijsgevendenden zijn opgelucht omdat ze veel beter kunnen omgaan met de kinderen waar ze elk dag mee werken. Dat maakt iedereen heel tevreden over Alert4you. De gemeenschap ook omdat het gebruik van aparte, speciale, voorzieningen in onderwijs en zorg wel een slag minder en vooral goedkoper moet.

Paul Nota

Winst

Verkenkend onderzoek

Goed project roept iedereen. Maar dan: gaan we er mee door? Met dat structureel samen brengen van beroepskrachten in kinderopvang, onderwijs en jeugdzorg, zodat ze samen een sterk pedagogisch klimaat voor jonge kinderen kunnen realiseren? Waar met name bijzondere kinderen heel erg van profiteren. Is dat niet lastig in het huidige Nederlandse bestuurlijke landschap?

Alert4you sluit vlekkeloos aan op de principes van zowel de nieuwe Jeugdwet als van Passend Onderwijs waar gemeenten in 2015 een hele nieuwe rol spelen als verantwoordelijke partij voor het hele stelsel. Daarbij gaat bijna automatisch veel aandacht uit naar probleemjongeren, multi-probleem gezinnen, de vorming van nieuwe wijkteams en het invullen van de jeugdbescherming met al zijn juridische complicaties. Alert4you is een succesvolle strategie die vrij eenvoudig vorm kan krijgen met en in bestaande instellingen voor kinderen die werken aan (getrapte vormen van) preventie. Dan zit er spanning tussen het werken aan preventie waarvan het succes over vier of acht jaar pas goed zichtbaar is en het oplossen van de problemen uit het oude stelsel met een bezuiniging van 15% van het budget.

En Alert4you kost net als al die andere dingen geld. De beslissingen over dat geld zijn met de decentralisatie van de hele jeugdzorg en met het Passend Onderwijs op de basisscholen knap ingewikkeld. Voordat iedereen het beseft gaat het geld weer naar de opvallende probleemgroepen (die meestal ouder zijn dan 12) en niet naar zoets eenvoudigs als Alert4you. Dat zou wel eeuwig zonde zijn. Daarom hebben we in een aantal Alert4you projecten met werkers en bestuurders en soms met de betrokken gemeenten verkennend onderzoek gedaan om

het rendement van Alert4you te onderbouwen. De resultaten staan hier bijeen en meer werkmateriaal verschijnt straks op de site van het Nederlands Jeugdinstituut dat de inhoudelijke aspecten van Alert4you na afronding van de pilot onder zijn hoede neemt.

Rendement

Rendement is voor het terrein van zorg en welzijn geen gemakkelijk term. De aandacht gaat vaak uit naar directe en kwantitatieve uitkomsten. In termen van 'het bereikte aantal kinderen en instellingen' of 'het aantal ondersteunde vakkrachten in de kinderopvang en het onderwijs', Dat zijn zaken die absoluut nodig zijn ter beoordeling van het succes van een project als Alert4you. Het is fantastisch als professionals zulke doelen goed en aantoonbaar halen. Het geeft alle betrokkenen het gevoel - zo niet de zekerheid - dat men werkt met een zinvol en nuttig project. Maar naar de lange termijn kijken en dan ontdekken dat voor elke euro die we in Alert4you stoppen met zijn allen er zo'n € 10 voor terugkrijgen, dat is niet gebruikelijk in Nederland.

Wethouder rolt werkwijze Alert4you verder uit

René Peeters, de wethouder Jeugd, onderwijs en sport (D'66) van de gemeente Almere maakt een gelukkige indruk. De gemeenteraad van de bijna tweehonderdduizend inwoners tellende gemeente staat op het punt het voorstel te aanvaarden om in Almere een Expertisecentrum Jeugd op te zetten samen met universiteiten en hogescholen. Dat is geen centrum voor de eeuwigheid, zegt hij erbij, maar voor de komende zes jaar. Dan moeten de verworvenheden van dat centrum deel uitmaken van de gebruikelijke opleidingen bij bijvoorbeeld de hogeschool Windesheim in Almere. Nu staan nog onvoldoend opgeleide werkers voor de zware taak om jonge kinderen in een gevoelige periode te begeleiden. Met de steun van de wetenschap wil wethouder Peeters de kwaliteit van het professionele werk in de ontwikkeling van kinderen verhogen. Zodat die kwaliteit ook is te borgen in het werk van de kinderopvang en de peuterspeelzalen. En omdat de wethouder een grote voorvechter voor preventie is, gaat ook het project 'Sterk in de klas' - een van de Alert4you pilots - op veel meer basisscholen komen. Het project laat een opmerkelijk rendement zien en daar kan de wethouder alleen maar blij mee zijn. 'Ik verbind me aan de wetenschap om straks de uitkomsten te kunnen toetsen en het rendement zichtbaar te maken', aldus Peeters.

Hij schuift nog even naar het puntje van zijn stoel: 'We willen het beleid in Almere zo maken dat het onomkeerbaar is. We streven dan ook niet naar een coalitie breed gedragen jeugdbeleid, maar naar een door de hele raad gedragen jeugdbeleid zodat ook bij collegewisselingen het ingezette beleid overeind blijft. We praten ook met het hele college over de transitie rondom de jeugdzorg, zodat alle wethouders op de hoogte zijn.' Peeters en zijn medebestuurders zoeken naar een andere aanpak voor inhoud en rendement van het jeugdveld. De Alert4you pilot past daar prima in. Met de experimenteeruimte die Almere nu heeft zijn de resultaten al te zien

in de teruglopende doorverwijzingen naar zorg. Het college streeft naar doorgaande lijnen voor kinderen tussen 0 en 12 waarin kinderopvang, voorschool, naschoolse opvang, primair onderwijs en zorg zijn verbonden. Zo lekt aparte kennis niet meer weg. 'Wij zijn van de inhoud, van de visie en zoeken als innovatieve gemeente graag aan de randen van de huidige kennis naar het beste instrumentarium daarbij. Erken elkaars expertise uit de verschillende werkvormen en versterk elkaar. Dat beogen we overigens al jaren'.

Almere rolt niet alleen 'Sterk in de klas' uit, maar ook 'Oké op school', een voorlichtings- en trainingsprogramma voor kinderen in basis- en voortgezet onderwijs om schoolleerproblemen te voorkomen. Net zo goed als dat er op 65 van de 76 scholen met steun van de gemeente inhoudelijke ouderparticipatie is opgezet. Allemaal om in een zware periode met enorme kortingen het jeugdbeleid te vernieuwen. Van het onderwijs vraagt de wethouder dan ook medefinanciering van de samenhang in zorg rond het basisonderwijs als daar middelen vanuit de oude jeugdzorg voor worden ingezet. Zo ontstaat, aldus de verwachting van Peeters, één pedagogische aanpak in commercieel en gesubsidieerd jeugdbeleid en onderwijs. Die vernieuwing moet ook voorkomen dat je van professionals steeds meer moet vragen voor minder geld, maar ze niks biedt. Onderdeel van die vernieuwing is ook het streven straks één persoon de medewerkers te laten aannemen voor de gezamenlijke nieuwe teams, zoals integrale kindcentra. 'Zo kun je bouwen aan één heldere attitude, goede scholing, meer onderling vertrouwen en hele korte lijnen'. En niemand staat buiten die aanpak. De kinderopvang was aanvankelijk niet vertegenwoordigd in de kerngroep Jeugd waarmee we die nieuwe werkwijze opbouwen' aldus de wethouder. 'Nu nemen we iedereen mee in de nieuwe werkwijze'.

Gezond verstand

Een gemeentebestuurder die hoort dat hij of zij met een investering van € 100.000 op termijn één miljoen gaat besparen, schuift naar de rand van de stoel. En...daar willen we die bestuurders graag hebben. We hebben in Nederland vrijwel geen onderzoek dat tien of twintig jaar duurt en kijkt naar de opbrengsten van zorg en welzijn. We kunnen dus nergens op terugvallen. Er is geen zwaarwegend wetenschappelijk onderzoek beschikbaar voor Alert4you. Dat is niet erg, we hebben namelijk ook gewoon ons gezond verstand en we zijn zuinige Nederlanders. We weten na de vier jaar werken met Alert4you dat het deugt als werkwijze. En na het verzamelen van uitkomsten en cijfers in enkele pilotprojecten, durven we het best aan te zeggen dat het ook geld oplevert voor de gemeenschap.

Wist u dat...

Het simpelste voorbeeld: Een kind op een gewone basisschool kost per jaar circa € 4000 aan uitgaven, in het speciaal onderwijs kunnen de kosten liggen tussen de € 9000 en de € 18.000 per jaar. Plus de kosten van indicaties, onderzoeken en een hele serie aan overleggen. Als we op een school met 400 kinderen er dankzij Alert4you vier kinderen niet naar dat speciale onderwijs gaan en we doen dat op dertien scholen, is de winst rond de negenhonderdduizend euro. Nog maar even in cijfers: € 900.000.

Een moeilijker voorbeeld: In Almere bereikt een medewerker van Alert4you samen met de onderwijzers kinderen en opvoeders die algemeen bekend staan als 'echte zorgmijders'. Als die kinderen uit de zware jeugdzorg en het speciaal onderwijs blijven en hun opvoeders beter met hun kinderen en met zichzelf uit de voeten kunnen, schrijven wij € 750.000 bij als rendement. Dan laten we de winst van een ander gedrag van opvoeder zelf nog buiten beschouwing. Het klinkt erg onwennig en wat gek zelfs in Nederlandse verhoudingen. Maar met een investering van € 600.000 verdient een gemeente in Flevoland alles bij elkaar € 6 miljoen in vier jaar tijd.

In zorg en welzijn

Als je in aanraking komt met de Amerikaanse wereld van zorg en welzijn, is dat een leerzame ervaring. Managers en beroepskrachten leven daar in een veel hardere omgeving. Het gezegde 'voor jou tien anderen' is daar elke dag van toepassing. Dat vraagt van de bedenkers van nieuwe werkvormen dat ze goed kunnen aantonen dat hun werk beter is voor de hele maatschappij.

Het is voor hen helemaal niet vreemd om te werken met reeksen presentaties die zijn doorspekt van de opvatting dat het gepresenteerde product beter is dan alle andere. Ze werken ook altijd met cijfers over het (verwachte) maatschappelijk rendement. Dat culmineert meestal in een slogan dat voor elke geïnvesteerde dollar in zo'n product men er vijf, tien, vijftien dollar voor terugkrijgt als maatschappij.

De uitvoerders van zulke nieuwe werkwijzen staan daar ook helemaal achter, merk je in gesprekken. Ze dragen uit dat hun werk het beste is dat er is, vaak op een manier die bij nuchtere Hollanders een gevoel oproept van 'dat er toch wel meer onder de zon moet zijn'. De keerzijde van een en ander is dat deze aanpak uitvoerders ook veel meer confronteert met hun eigen resultaten en dat bij uitblijvende resultaten ontslag snel volgt. Dat kan zeer doen.

Zelfverzekerd

Maar als je de scepsis loslaat, is er veel te leren van die werkwijze. We kunnen in ons land meer nadenken over het effect van zorg en welzijn en er is niets - maar dan ook helemaal niets - op tegen dat ook te benoemen.

Nu het gehele terrein van zorg en welzijn voor kinderen en jongeren bij de gemeenten belandt, is het ook een goed moment om rendement te benoemen. Gemeenten hebben de nodige twijfels over de inrichting van het huidige systeem. Ze zijn op zoek naar vernieuwing en verbetering. Dan is het verstandig om gemeenten te laten zien welke effecten een aanpak à la Alert4you heeft. Dat vergt wat Amerikaanse zelfverzekerdheid en brutaliteit, maar niks is zo mooi als een presentatie die aangeeft dat het ziekteverzuim in de instelling of de school met 3% is gedaald ('voor de klas staan is weer leuk') en dat zoiets meteen een aardig bedrag in euro's oplevert. Dat is rendement.

Zakelijk intermezzo

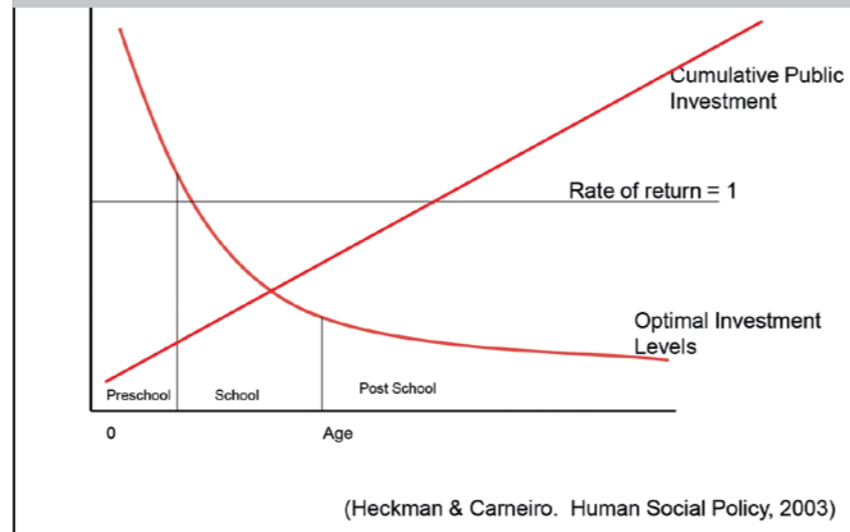
We moeten even zaken doen. De internationale literatuur maakt duidelijk dat interventies rond gedrags- en ontwikkelingsproblemen van kinderen de meeste kans van slagen hebben bij jonge kinderen. De Amerikaanse econoom en Nobelprijswinnaar James Heckman heeft er een prachtige curve bij getekend. Interventies bij kinderen boven de 10 jaar hebben nauwelijks nog rendement, de kosten zijn groter dan de opbrengsten.

We blijven natuurlijk ook kinderen boven de 10 beschermen en helpen, maar echt succes in de zin van opgeloste problemen moet je echter veel minder verwachten.

Je groeit maar één keer op

Als we voor het tiende jaar (kunnen) zien dat het kind andere behoeften heeft om goed te leren, om te spelen, om met andere kinderen om te gaan dan is daar wat aan te doen. Binnen Alert4you doen we dat aan op een zo gewoon mogelijke manier. Samen met opvoeders en de beroepskrachten die elke dag met het kind bezig zijn. Die manier van werken heeft een groot rendement. En dat is nodig want iedereen groeit maar één keer op. Je kunt het nooit meer overdoen, dus moeten we zorgen voor een excellente pedagogische omgeving.¹⁾ Waarom? In de eerste plaats voor het kind en diens opvoeders, maar ook voor de samenleving. We weten - alweer Amerikaans onderzoek - dat het hebben van een ongelukkige jeugd de kans verkleint op een gelukkig leven. Behalve als je schrijver wordt, want dan is zo'n ongelukkige jeugd weer de goudmijn. Maar na een moeilijke jeugd is de kans groter dat je meer zorg consumeert, een moeilijker loopbaan hebt en een slechtere gezondheid. Dus gewoon zakelijk gezien is het verstandig heel veel aandacht te geven aan jonge kinderen. Voor die handel (een term die veel medewerkers in zorg helaas nog als diskwalificatie van het werk zien) is het een prachtig moment.

Returns on investment in early childhood are substantial

¹⁾Jeannette Doornenbal, Opgroeien doe je maar één keer, pedagogisch ontwerp voor het kindcentrum, via www.anderetijdeninonderwijsenopvang.nl

Juiste moment

De jeugdzorg gaat op de schop, het onderwijs moet passend zijn en dat alles onder gemeentelijke regie. We zien steeds meer voordeel in een benadering die kinderen niet meer tot een probleem verklaart en voor dat probleem dan een oplossing zoekt in een aparte voorziening, zoals bijvoorbeeld het speciaal onderwijs. Natuurlijk zijn er altijd kinderen die zulke ingewikkelde problemen hebben dat het verstandig is daar zorgvuldig naar te kijken. Om dan samen met de opvoeders te zoeken naar een goede aanpak van die problemen. Maar dat willen we dan steeds minder doen in aparte voorzieningen. Steeds meer ontwikkelen de kinderopvang, het onderwijs en de jeugdzorg dus programma's waarmee het kind en de opvoeders gewoon thuis en op de reguliere school aandacht krijgen. Door de kwaliteit van de werkers te vergroten, barrières tussen voorzieningen te slijten en meer samen te werken.

In het landelijk programma van Alert4you is een omgeving gemaakt waarin met allerlei voorzieningen en professionals gezocht is naar werkzame principes voor deze preventieve werkwijze. Binnen dat programma hebben jeugdzorginstellingen geëxperimenteerd met het uitvoeren van dagbehandeling uit de zorg binnen de reguliere kinderopvang. Dan blijkt dat een succes te zijn. Dat scheelt dan in ieder geval de € 12.000 per kind die men anders extra kwijt zou zijn aan het verblijf op één en dezelfde dag van kind in twee voorzieningen. Rendement, dus.

De nieuwe Jeugdwet biedt ook mogelijkheden. Kijken naar het gevolg op de langere termijn is iets wat gemeenten volgens die Jeugdwet moeten doen. De wet vraagt van gemeenten 'zicht te hebben en te houden op de effecten van beleid op maatschappelijk en individueel niveau' (artikel 2.2.c van het wetsontwerp). Dat noemen wij dus rendement. Tijd om op basis van onze praktijkverkenning wat voorbeelden te laten zien hoe je tot dat rendement komt.

Als een Alert4you pilot in Den Helder meer dan tweehonderd opvoeders op bezoek krijgt in een reeks voorlichtingsavonden, is het nuttig te bedenken welke gevolgen dat kan hebben voor die opvoeders. Immers, de kwaliteit van de voorlichting is hoog, de ouders zijn zeer betrokken bij hun kinderen en de opvang en ze willen graag bruikbare voorlichting hebben. Als zo'n initiatief kwalitatief en kwantitatief succesvol is, is een aanname over consequenties op zijn plaats.

In de kinderopvang

Stel nu eens dat 10% van de opvoeders door de voorlichting in staat is om hobbels in de opvoeding zelf op te lossen en geen beroep hoeft te doen op andere vormen van ondersteuning. Laten we aannemen dat ze dan alleen maar lichte ondersteuning voor hun kind nodig hadden die in ons land zo'n € 1700 kost. Als die twintig opvoeders die ondersteuning nu niet gebruiken, bespaart een gemeente € 34.000 aan zorguitgaven. Als nog eens 10 procent van de opvoeders wel steun nodig heeft, maar met hele lichte toe kan in plaats van zwaardere steun (uitgaven van € 1700 in plaats van € 4100) bespaart dat voor een gemeente eer twintig keer het verschil in kosten van € 2400 tussen die twee zorgvormen, totaal € 48.000. Oftewel: een goede voorlichting zou wel eens € 82.000 aan uitgaven kunnen schelen in een periode van bijvoorbeeld vier jaar.

Ja, maar...

Je ontmoet dan een bekende tegenwerping. Een gemeente dient dan wel minstens vier jaar lang het zorggebruik in een wijk of buurt te volgen. Dat klopt, maar dat moet volgens de nieuwe wet toch al. En, zal men ook zeggen, je kunt dat toch niet allemaal aan die voorlichting toerekenen. Er zijn wel meer oorzaken te bedenken die zorggebruik kunnen beïnvloeden. Daar hoort onze brutaalste tegenwerping bij: dan is het nodig dat men die andere invloeden benoemt, berekent en ook volgt. Zolang dat niet gebeurt, is er niks mis mee om de gevolgen van voorlichting vanuit Alert4you zo duidelijk neer te leggen.

Een stap verder

Overigens zijn we er nog niet in dit voorbeeld. Het is bekend dat veel opvoeders van jonge kinderen opvoedingsonzekerheid kennen. Er zijn maar weinig (bezoekers van) cursussen die opvoeders systematisch voorbereiden op de komst van een kind en de opvoedingsvragen en -opdrachten in de eerste vier jaar. Menige opvoeder prijst zich gelukkig met de steun van oma's en opa's of andere opvoeders, maar als dat circuit ontbreekt of niet als steun functioneert, is het nog wel eens de vraag of internet en opvoedingssites daar een adequaat antwoord geven.

Dan kunnen opvoeders van kinderen met een wat ander gedrag zelf wel eens in de problemen komen en hulp nodig hebben. Als de Alert4you cursus dat voorkomt bij 5% van de opvoeders, is voor de gemeente Den Helder weer tien keer een uitgave van € 1700 bespaart en loopt het rendement van Alert4you op naar € 99.000. Als men nu eens vier jaar lang zo systematisch met de cursus werkt en de effecten monitort, kan het zorggebruik van kinderen (en opvoeders) een heel eind dalen. En misschien heeft dat dan - in de acht jaar van de basisschool - weer effect op de schoolprestaties. Het blijft - en passant - nog een goed idee de cursus voor aankomende opvoeders meteen ook eens echt tot bloei te brengen bij alle nieuwe opvoeders. Vraag een zaal wie op cursus gaat als men een nieuwe hond aanschaft en de score ligt op 65%. Vraag ze wie op cursus gaat bij gezinsuitbreiding en het antwoord is 35%. We zijn een vreemd volk.

Op school

Een ander voorbeeld uit Nijmegen. Daar werkt een medewerkster van de jeugdzorg op een basisschool via een Alert4you-pilot. Met eenzelfde bedoeling als in de kinderopvang: help de professionals beter (leren) kijken naar kinderen, laat ze direct in gesprek gaan met opvoeders als ze iets opmerkelijks zien en kijk dan wat je samen op een simpele manier kunt doen. De onderwijsgeevenden op de basisschool zijn natuurlijk de eerste doelgroep van de pilot. Maar laten we de opvoeders niet vergeten.

Verantwoordelijke opvoeders

Een tussenstapje, maar essentieel voor Alert4you en al het andere werk in onderwijs, zorg en welzijn: de opvoeders. Het hele beleid van Appingedam tot Kaatsheuvel staat bol van de leuze dat opvoeders meer verantwoordelijkheid moeten nemen. Dat hebben we met zijn allen misschien wel bedacht (en terecht), maar nu de werkelijkheid. Als je wilt dat opvoeders hun verantwoordelijkheid nemen, moet je ze ook in de positie brengen dat ze die dragen. Dus niet met zes beroepskrachten drie keer vergaderen over een moeilijk kind en dan de opvoeders erbij halen met de mededeling dat hun kind een probleem is. Dat is zacht gezegd een garantie voor rampen.

Als een kind zich afwijkend gedraagt en het reageert niet op een bijpassende interventie, dan praat je daar de volgende dag met de opvoeders over of je mailt ze of belt ze. In dit simpele zinnetje zit bij jonge kinderen de start van een zorgcarrière verborgen. Niets zien, niet of veel te laat reageren en niet meteen met de opvoeders praten en je kunt het meestal schudden. Alert4you heet niet voor niks zo.

Gezien en gehoord worden

Het helpt vooral ook om te voorkomen dat opvoeders hun kind (of zichzelf) als een probleem gaan zien. Als het gedrag van alledag aanleiding geeft tot een gesprek is dat een veel opener en minder bedreigende situatie. Dat voorkomt wellicht tegelijk dat opvoeders zich minder verzetten tegen eventuele aparte aandacht voor het kind juist omdat ze vanaf het eerste moment zijn gehoord en gezien. 'Gezien en gehoord zijn' is een hele rendabele manier van aandacht geven aan alle mensen die een bijdrage kunnen leveren aan het gewone leven van een kind.

En elk verhaal over de inhoud, laat bijna automatisch de aanwijzingen voor het rendement zien. In Nijmegen zijn er 16 kinderen die op school of in de buitenschoolse opvang een steun in de rug krijgen. Als die steun voorkomt dat er jeugdzorg nodig is, scheelt dat 16 keer in het oude stelsel een indicatie van Bureau Jeugdzorg à € 2272 en zestien keer ambulante hulp van minimaal € 4145. En als de helft opvoeders zo zijn geholpen om beter kleine hobbels in die opvoeding op te lossen, scheelt dat weer acht keer ondersteuning van lichte zorg voor volwassenen van € 1751 per keer. Het hele inhoudelijke verhaal uit Nijmegen haalt bijna terloops een besparing van € 116.680 per jaar in andere delen van het hele systeem.

Dan houden we het simpel. Het zou namelijk heel best kunnen dat door de samenwerking tussen school en jeugdzorg een aantal kinderen de basisschool aflopen zonder naar het speciaal onderwijs te moeten. Als dat nu eens op die hele school van 600 kinderen met zes kinderen gebeurt, dan zijn er uitgaven voorkomen binnen Passend Onderwijs van tussen de € 54.000 en € 84.000 per jaar.

Laten we nu eens heel stoutmoedig zijn en zeggen dat het ze bij Het Talent lukt om dat allemaal vier jaar vol te houden. Dan loopt de teller van het rendement naar € 533.000 in die vier jaar omdat er in vier jaar 64 kinderen geen bemoeienis hoeven te hebben met de 'oude jeugdzorg' of het speciaal onderwijs. Dan zijn we er nog niet. Het zou heel goed kunnen dat een kind dat onderwijs heeft gehad met ruggensteun na zijn of haar twaalfde jaar niet uit de rails loopt en niet te maken krijgt met jeugdbescherming. Rekent u maar even mee aan het rendement: Geen bemoeienis van het Bureau Jeugdzorg van € 2272; geen bemoeienis van jeugdbescherming van € 5391; geen inzet van pleegzorg € 7824 en we zitten al aan een traject van minimaal € 15.487 waarin we de kosten van de kinderrechter niet hebben meegenomen. Zulke trajecten duren gemiddelde 24 maanden, dus we hebben in een nieuwe werkwijze ten opzichte van de oude al bijna € 31.000 inverdiend. En dan hebben we het nog niet over het maatschappelijk rendement van elk kind dat een startkwalificatie haalt in het onderwijs van minimaal € 70.000.

Het veranderen van oude werkwijzen is zinvol vanuit het belang van het kind en diens opvoeders, maar ook vanuit de maatschappij. Overigens hebben we geen berekening gemaakt van de tijd die opvoeders zelf in het oude systeem kwijt zijn. De talloze bezoeken aan instellingen (tijdens kantooruren), het wachten op beslissingen, het overleg over de rapporten van de professionals; een andere aanpak levert zeker voor die opvoeders een hele reductie van vaak pijnlijke emoties op. En dat terwijl het dus heel goed anders kan. De nu meer dan duizend initiatieven van Alert4you maken dat overduidelijk.

Ethiek

'Mag je dat wel doen?' is een vaak gestelde vraag in het gesprek over rendement. Is het wel ethisch om je in het gemeentelijk circuit dik te maken als de 'grote bespaarder'. Het gaat toch vooral over de inhoud van het werk en wat dat oplevert voor de kinderen, zeggen gesprekspartners. Daar hebben ze volledig gelijk in. Alle Alert4you experimenten met de financiële ondersteuning van het Kinderopvangfonds en de inhoudelijke steun het Nederlands Jeugdinstituut tonen wel dat het idee helemaal goed is en de uitwerking ook meer aan kwaliteit vindt en wint. Maar we moeten niet vergeten dat al het werk in zorg en welzijn door de gemeenschap is betaald. Van ons eigen belastinggeld. Als we zelf bij de keuze van een nieuwe friteuse de Consumentengids erop naslaan om erachter te

Beleidsagenda voor lokale toekomst

- * Maak ouderparticipatie in alle voorzieningen voor onderwijs en zorg tot een hoofdthema.
- * Ouderparticipatie begint op het eerste moment dat opvoeders en kind zich tot een voorziening van welke aard dan ook wenden: kinderopvang, peuterspeelzaal, consultatiebureau, CJG, basisonderwijs, zorgaanbieder.
- * Voor die voorzieningen betekent dat de bereidheid om opvoeders volwaardig tegemoet te treden, tijd voor hun uit te trekken (ban het begrip kantooruren uit bij preventie en voorlichting!) en met hun te praten over normen en waarden, verwachtingen en mogelijke aandachtspunten in het werk met het kind.
- * Professioneel gaat het vooral om 'het vergroten van sturend vermogen van opvoeders'
- * Voor werkers in en rond Alert4you gaat het eveneens om het hanteren van de balans tussen de investering in de relatie met kinderen en opvoeders en de eigen verantwoordelijkheid vanuit de zorg om op het juiste moment de juiste interventie te plegen.

Meer dan tien jaar geleden begon in de Nijmeegse nieuwbouwwijk Lent de basisschool Het Talent met veertien kinderen en een grote ambitie: recht doen aan ieder kind in de eigen sociale context om ze zo toe te rusten voor de 21e eeuw. Nu lopen er zeshonderd kinderen rond op Het Talent en sinds oktober 2013 - Marije Platvoet, medewerker van de jeugdzorgorganisatie Entrea. Zij en unit-regisseur Elleke Muller dragen de Alert4you-pilot om de jeugdzorg een nieuwe plek te geven in het primair onderwijs.

Het Talent is anders ingericht dan veel andere basisscholen.²⁾ De school kent en erkent de verschillen tussen kinderen, die verschillen vormen een verstrekkend uitgangspunt : ieder kind volgt de leerweg die het beste bij hem past, bij zijn leerstijl en tempo. De school is ingedeeld in zes units met elk vier zogeheten mentorgroepen, die twee onderbouw- en twee bovenbouwgroepen bevatten. De nieuwbouw met veel open ruimten schept zelf een systeem waarin leerkrachten elkaar dagelijks aan het werk zien (en horen) en elkaar kunnen ondersteunen en aanspreken op de uitwerking van de leerstoflijnen. Een intern begeleider in Het Talent heeft geen eigen kamer waar de kinderen naar toe komen, maar is net als de leesbegeleiding of de remedial teacher aan het werk in de groepen. In die integrale opzet ontbrak de jeugdzorg nog. De transitie en de Alert4you pilot maken het mogelijk om nu te werken in de school.

Marije is formeel medewerker voor de sociaal emotionele ontwikkeling van kinderen en is er voorlopig twee dagen per week. Ze werkt ook een dag op de buitenschoolse opvang. Ze heeft 7 jaar in het speciaal basisonderwijs gewerkt en 5 jaar als trainer/thuisbegeleider van kinderen met autisme en gedragsproblemen (in de rol van thuisbegeleider). In één unit begeleidt ze leerlingen, helpt ze leerkrachten en ondersteunt ze ouders.

‘Ik ben vanaf oktober aan het opbouwen, en ik verwacht dat er binnen de andere units ook situaties zijn waarin ik mijn expertise kan inzetten. We doen nu nog ‘kleine dingen’ om te laten zien wat er kan met ondersteuning vanuit de jeugdzorg. Mijn uiteindelijke plek moet dan straks vanuit preventief oogpunt vooral bij de kleuters liggen. Ik heb nu 8 kinderen in training en begeleiding in de overtuiging dat die kinderen op deze manier geen ‘echte’ jeugdzorg gaan gebruiken’. Bij de BSO begeleidt ze nog eens acht kinderen. Die bescheiden kwalificatie ‘kleine dingen’ omvat ondertussen precies de essentiële elementen uit de Alert4you aanpak. Een meisje wil thuis ineens niet meer naar school. Ze is opstandig en haar moeder weet daar even niet hoe ze hier mee om moet gaan. De moeder vraagt raad op school en krijgt steun van Marije in het omgaan met de opstandigheid. School en moeder gebruiken eenzelfde benadering en de normale fase van opstandigheid passeert zonder problemen.

‘We werken’, zeggen Elleke en Marije, ‘ in partnerschap met ouders met gezamenlijke doelen en een heel open communicatie. Ouders komen ook nu al steeds meer zelf naar ons toe’. De gevoelsmatige afstand tot elke andere instelling dan de school zelf is zo groot

dat een goed functionerende school vanzelfsprekend voor ouders functioneert als vraagbaak en ondersteuner. De drempel om hier hulp te vragen ligt lager. De kinderen met individuele vragen komen uit alle groepen. Rond de middenbouw (van zo’n dertig kinderen in de unit) gaat het vooral om groepsdynamische vragen. De school is zelf dit jaar veel bezig met groepsdynamica en Marije blijkt daarbij veel leerkrachten te kunnen steunen.

Elleke Muller: ‘Wat Marije heeft ingebracht aan groepsdynamica heeft gezorgd voor meer rust in de groep. Bij sommige kinderen is er verder geen aparte aandacht nodig omdat het met de hele groep steeds beter gaat. Het mooie is dan dat lesgeven ook veel makkelijker wordt. De leerkrachten staan hier open voor tips en steun en samenwerken, dat is altijd al zo geweest. Er is heel wat te voorkomen als je samen goed naar kinderen kijkt. Ook als ze een formeel gediagnosticeerd probleem hebben als adhd, kunnen kinderen thuis en op school gedijen met ondersteuning vanuit de jeugdzorg. Er zijn wel kinderen die in de GGZ zitten die we hier graag vroeger hadden gezien, maar dat komt nog wel’.

Marije geeft aan dat haar dagelijkse aanwezigheid op school een van de essentiële elementen is. ‘Je kunt een kind wel een mooie training geven, maar dan ontbreekt vaak voor dat kind de vertaling naar alledag. Omdat ik op school ben, zie ik wat er gebeurt en kan ik een kind direct steunen om het geleerde in de praktijk te brengen. Dat geldt niet alleen bij conflicten, maar ook juist het gewone gedrag waar ik samen met het kind mee oefen. Zo verandert gedrag ook sneller, zie ik.’

‘Hoe langer Marije er is’, zegt Elleke, ‘ hoe prettiger dat blijkt. Je hoeft een casus niet steeds weer op te pakken, een kort gesprekje van vijf minuten is soms al voldoende om weer verder te kunnen. Ze wordt ook steeds zichtbaarder (en geaccepteerd) op school. Als ik zie wat Marije bij een kind doet (met wat moeilijke vragen), dan kan ik dat als leerkracht of intern begeleider ook bij een ander kind zelf doen. We zitten nu in de fase van het opbouwen van vertrouwen tussen de mentoren, kinderen, opvoeders en Marije. En zoeken naar de beste werkwijze. Maar dat komt wel goed’.

²⁾ De opzet van het onderwijs in Lent is beschreven in het boekje ‘Een ster in Talent, resultaat van tien jaar krachtenbundeling’.

Het Talent en Alert4you

komen wat de beste en de goedkoopste frietbakker is, dan kunnen we die houding best wel doortrekken naar het werk in zorg en welzijn. Daar is niks onethisch aan. Het werken à la Alert4you heeft financieel gezien twee voordelen. Het eerste voordeel is dat het heel goed kijken naar kinderen en hun gedrag betekent dat je veel eerder dan voorheen ziet wat er aan de hand is en dat samen met opvoeders veel makkelijk kunt bijsturen of verhelpen. Drie uur advieswerk aan een onderwijsgevende, een opvoeder en een kind van een Alert-medewerker kosten rond de € 150. Houd die uurprijs van € 50 uur als gemiddelde voor de sector zorg en welzijn maar aan als rekenprijs. Als het dan goed gaat, staat daar de winst van de uitkomst tegenover. Op twee manieren.

Uurtje factuurtje

De eerste manier is de andere werkwijze. Een heel schematisch maar niet overtrokken voorbeeld. Stel nu eens dat een onderwijsgevende of een werker in de kinderopvang het gedrag niet vroeg ziet. Dan komt men vaak pas in actie als dat andere gedrag zich min of meer heeft 'gezet' en niet meer of moeilijk te hanteren is. We merken nog maar even op een ander gedrag de vraag van het kind is naar een andere benadering van zijn beleving van alledag en niet per definitie een storing of een afwijking.

Er is natuurlijk wel een kleine groep kinderen die echt een psychiatrische storing hebben of een verstandelijke handicap. De zullen altijd meer aandacht en moeite vragen van onze gemeenschap en met name zij blijven aparte specialistische voorzieningen nodig hebben. Maar ook hun eerder zien, helpt die kinderen en hun opvoeders al enorm. Terug naar de heel gewone gedragingen van kinderen die vaak een probleem heten. In de oude werkwijze zou men zo'n kind met ander gedrag dat zich al wat heeft gezet doorsturen naar een Centrum voor Jeugd en Gezin, een sociaal wijkteam of een huisarts. Dat is emotioneel gezien al een hele kostenfactor: je kind heeft een probleem. Slechts zelden praten mensen daarover als: kind en opvoeders hebben een heel gewone vraag. Let eens op wat die taal alleen al niet doet op tal van momenten.

Huisartsen sturen een kind meestal door naar de geestelijke gezondheidszorg voor kinderen en jeugdigen. Als sociale wijkteams of de CJG's niet echt genoeg van de psychosociale ontwikkeling van kinderen en de effecten daarvan in groepen kinderen, is het erbij halen van een tweedelijnsdeskundige snel op de agenda gezet. En als alles meezit, komt uit die contactenreeks een aanbod van een jeugdzorgvariant, lichte ambulante zorg of therapie. Dan zijn we meestal twee intakes verder (met bijpassende vergaderingen) voordat een antwoord op tafel ligt. Dan zijn kind en opvoeders centrale elementen in de aanpak, maar niet de voorziening waar het kind elke dag verblijft. Die mag hopen dat er nog iemand ze verslag doet van de gebeurtenissen.

In het klassieke onderwijs (zonder zorgmedewerker met veel expertise in de school) breken leerkrachten en intern begeleiders zich vaak het hoofd over het gedrag, al dan niet het zorg- en adviesteam voordat een deskundige van buiten aan de bak komt. Dat zijn allemaal processen die tijd kosten en van de opvoeder een hoop volharding. We raden iedereen aan een rol papier van 60 cm breedte te kopen en die horizontaal aan de muur te hangen. Teken daar maar eens heel nauwkeurig op aan hoe in je eigen werkomgeving het doorsnee proces van zorg en ondersteuning liep of loopt. En dan neem je niet de gevallen waarbij het helemaal goed gaat, maar die waar het zo te zeggen 'wrikt en kraakt'.

Zet al die werkmomenten (en echt al die momenten maar eens om in uurtje-factuurtje en een bijpassende tijdlijn. Denk ook nog eens na (liefst met mensen die het vanuit de zorg kunnen weten), over het verloop van verdere trajecten van deze kinderen. Er zit namelijk ontzettend veel overlap (30% tussen jeugdzorg en ggz-zorg) en herhaling in de hele sector. Onderzoek laat zien dat je mag vermoeden twee tot drie procent van de kinderen het overgrote deel van de jeugdzorg consumeert. Dat is dus veel, heel veel herhaling.

Zet naast al die herhaling eens het nieuwe werkproces en trek al rekenende je eigen conclusie. Als die positief is, is het aan te raden die eens te laten zien aan alle partners, daar nog eens over te praten en de gezamenlijke conclusie te delen met de gemeente. Je moet verbeteringen echt uitleggen en onderbouwen voor alle nieuwe raadsleden en bestuurders die vanaf april 2014 de hele verantwoordelijkheid voor een nieuw stelsel in 2015 krijgen toegedeeld.

Rendement op termijn

Naast het berekenen van wat er nu anders, sneller en kwalitatief beter gaat, kunnen we ook berekenen wat het effect op termijn is. We hebben het her en der al aangegeven. In de effecten van opvoedvoorlichting, in de reductie van zorggebruik bij kinderen en opvoeders, in de reductie van extra voorzieningen en activiteiten in het onderwijs. Alert4you betekent dus in het basisonderwijs voor een hele reeks kinderen een veel positiever en gezonder gedrag en gelukkiger onderwijsgevenden (reductie van ziekteverzuim komt vaak voor). Op heel veel momenten, gebeurt iets niet meer. En dat is, zoals Sherlock Holmes al eens opmerkte, nu precies het uitzonderlijke, het rendement. En ook daar kun je vrijmoedig aan rekenen.

Je kunt heel goed werken met de bestaande schattingen van zorgvragen. Je kunt voorlopig wel aannemen dat 5% van de kinderen min of meer intensieve zorg nodig heeft en 10 tot 15% incidentele lichte zorg. Pas die gegevens toe op het aantal kinderen waar je voor werkt, bijvoorbeeld 600 kinderen op een school. Natuurlijk maken zaken als het inkomen en opleidingsniveau van opvoeders per buurt een verschil. Hoger inkomen en een betere leefomgeving maken het aannemelijk dat die kinderen en hun opvoeders meer gebruik maken van de geestelijke gezondheidszorg. Dan blijf je, als bijverschijnsel, als opvoeder ook meer buiten beeld. Een laag inkomen en een slechte buurt betekent ook dat je eerder als een falende opvoeder te boek komt te staan. We zijn niet geneigd te onderkennen hoeveel energie en vindingrijkheid het vergt om je aan de

Gitta Griffioen (van de jeugdzorgorganisatie Jarabee), Christine van Wijk (van de Stichting Kinderopvang Enschede) en Samantha Dinsbach (hoofd jeugdgezondheidszorg van de GGD Twente) kijken blijmoedig terug op hun samenwerking in Alert4you. Veertig jonge kinderen met beginnende gedrags- en ontwikkelingsstoornissen zijn in de pilot niet in zorg beland, maar in ambulante coachingstrajecten. Als die kinderen zich gunstig blijven ontwikkelen is er € 1,4 miljoen voor de samenleving verdiend. Zeker een reden tot blijmoedigheid.

‘Dat zijn 40 kinderen waarvan wij als professionals zeiden: daar maken we ons ernstig zorgen over’, zegt Samantha Dinsbach. Wellicht dat het basisdossier dat haar medewerkers van de jonge kinderen maken, straks bij de vervolcontacten op de basisschool het ook mogelijk maakt te zien of de verwachtingen uit de Alert-pilot uit zijn gekomen. Of anders kan de samenwerking in plek krijgen in de leerlingdossiers in het basisonderwijs als de doorgaande leerlijn van kinderopvang en voorschool naar de basisschool tot stand komt, maar dat terzijde. ‘We halen de kinderen niet uit de eigen omgeving, maar bundelen in de kinderopvang de gezamenlijke expertise. En dat werkt’, zegt Christine van Wijk. ‘Onze professionals hadden een beroepsdeformatie’, vult Gitta Griffioen van Jarabee aan. ‘Ze zien nu gewone kinderen en gewone ouders en kunnen voor beginnende problemen iets doen zonder ze apart te zetten. Het is fantastisch om te zien dat die kinderen niet in zware zorg hoeven te komen’.

‘Zo hoort het eigenlijk’ zegt Samantha. ‘We zijn er vroeg bij, ondersteunen het kind, zijn ouders en alle begeleiders en normaliseren de situatie. We moeten het wel steeds weer bevechten als werkwijze bij vrijwel iedereen’. ‘Mijn medewerkers zien het verschil wel, maar zij moeten nog een hoop leren van de andere mensen die nu over de vloer komen’, aldus Christine. ‘Het brengt het vraagstuk van generalisme versus specialisme opnieuw op tafel’, aldus Gitta.’ De generalisten weten dat ze soms de specialisten moeten inschakelen en nu oefenen we gezamenlijk in een situatie die heel veel meer van ons samen vraagt. Dat is bij andere leeftijden al eerder aan de orde geweest, maar bij hele jonge kinderen hebben we dat opnieuw moeten leren’.

Dat Alert nog in de vitrine moet staan, vinden alle drie de bestuurders, is een teken dat zulke samenwerking ook nog steeds niet gewoon is. Dat is wel diep ademen, want het is in Twente niet vandaag begonnen. ‘Het gedachtengoed was er al veel eerder dan de huidige wetwijziging. Professionals hebben een oplossing gevonden, nu gaat het om de inbedding van de wetgeving. Die bepaalt of het goed gaat komen of dat het effect van wijzigende wetgeving straks haaks staat op wat je wilt doen. Nu hebben we de wind mee, de samenleving maakt een beweging om minder geld effectiever te gebruiken en meer samen te doen. De kunst is hoe je die gezamenlijke basis vasthoudt in het geweld van gemeentelijk breed beleid met minder middelen’, aldus Gitta. ‘Wat ons drijft is de inhoud. Vanuit het gemeentelijk perspectief moet ik mee in de bezuiniging. Maar ik ben wel moe van dat voortdurende wantrouwen en het steeds weer opnieuw uitvinden van het wiel. Het is dan

lastig als een gemeente vooral naar meer besparingen kijkt waar wij samen vooral willen investeren’, aldus Samantha. Voorlopig overheerst toch de blijmoedigheid in Twente. ‘Mijn medewerkers in de kinderopvang heeft het veel gebracht, de medewerker tevredenheid is heel hoog. Ze kijken veel professioneler naar kinderen en dat leidt tot een kwaliteitsverhoging in het werk’. En even belangrijk: ook ouders vinden het winst’, aldus Christine. Ook bij de jeugdzorg lopen de medewerkers met meer energie rond. ‘Misschien moeten we ook meer zichtbaar maken dat de ouders van de kinderen die we nu begeleiden heel tevreden zijn’, vult Gitta aan.

Op kindniveau zien de partners in Alert verschuivende patronen in de zorg, maar het effect op termijn vraagt meer aandacht om het duidelijk te krijgen. De partners zien een afnemende vraag of een verschuivende vraag naar minder zorg of minder intensieve zorg. Daar hoort bij dat het ambulante werken en de diagnostische vraagstukken bij jonge kinderen meer aandacht vragen. De verwijsstromen bijvoorbeeld naar de GGZ en de problematiek die daar zit (‘met een wachtlijst waar je u tegen zegt’), zijn nog onduidelijk. Dat is relevant omdat aan beide sectoren een eigen beeld kleeft. ‘De GGZ is eenvoudig’, zeggen de drie gesprekspartners in Twente, ‘daar is het kind het probleem en de ouders blijven buiten schot. Jeugdzorg is een belastende, angstige verwijzing waarbij je als opvoeder niet buiten schot blijft’. Nu komt ook de regie over die maatschappelijke perceptie bij de gemeente te liggen. Daar valt best een blijmoedig vraagstuk van te maken.

onderkant van de samenleving met een baan van € 12,50 per uur bruto staande te houden. Voorlopig je best die algemene schatting eerst voor de gemeente of het eigen werkgebied met die zeshonderd kinderen hanteren. Vijf procent van de populatie “zware vragen” omvat dan 30 kinderen, de gebruikers van het speciaal onderwijs en vaak ook tegelijk gebruikers van de zwaardere modellen van zorg.³⁾ Stel nu eens dat je 5 of tien kinderen per jaar uit dat traject houdt (en dus uit het speciaal onderwijs) en de zorgzwaarte voor de anderen kunt verminderen (dus geen deeltijdverblijf van € 9255, maar lichte ambulante zorg van € 4145) en reken uit wat dat scheelt als je het vier jaar vol houdt. Je kunt ook nog berekenen wat de helft van die zorgpopulatie kost als ze te maken krijgt met de combinatie jeugdbescherming, zwaardere zorg en speciaal voortgezet onderwijs als ze ouder dan twaalf zijn.

En stel nu eens dat van de overige 10% of 15% met lichte vragen de helft wegvalt uit het circuit van zorg en aandacht omdat de vroege steun het gedrag van het kind goed kan bijsturen. Dat zijn dan - in dit voorbeeld - 30 tot 45 kinderen en gezinnen minder. Ook dat is te berekenen. Zo’n berekening geldt ook vanuit de kinderopvang. Daar goed steunen betekent op gelijke wijze reductie van vragen later. Het reduceert ook het shoppen van opvoeders tussen instellingen voor kinderopvang omdat men niet tevreden is over de kwaliteit van de opvang. Weer zo’n kostenonderdeel dat wegvalt.

Euro voor euro is zo het verschil dat een andere benadering kan inhouden, neer te zetten. En dus te verkopen samen met de nieuwe inhoud, de nieuwe kwaliteit, het herwonnen zelfvertrouwen in een andere werkwijze.

³⁾ Het Nederlands Jeugdinstituut heeft in 2011 ‘kengetallen jeugdzorg’ gemaakt op basis van prijzen uit 2009. Die zou je in feite met zo’n 5 tot 7% moeten oplussen, maar ze geven je een inzicht in de gemiddelde kosten van zorgtrajecten.

Alert4you in Enschede

alert[4]you

Voor extra opvoedexpertise in de kinderopvang

Contact

Projectleider NJI: Marielle Balledux
Telefoon 030 - 230 64 64
Email: M.Balledux@nji.nl, www.nji.nl
www.alert4you.nl

Alert4you is een programma van

HETKINDEROPVANGFONDS